

فهرستی از اسامی زنان موسیقی ایران بر روی صفحه های سنگی

بیش از یکصد نام از اسامی زنان موسیقی ایران در فاصله سالهای ۱۲۹۳ تا ۱۳۳۸ شمسی بر روی صفحه های سنگی ۷۸ دور وجود دارد. اگرچه عمده ترین منابع تاریخ معاصر موسیقی ایران در دهه ۳۰ و پس از آن نوشته شده اما بسیاری از این اسامی در مآخذ مذکور حتی مورد اشاره واقع نشده اند و چه بسا اگر صفحه های سنگی به عنوان اسنادی موثق وجود نداشتند، یاد و نامی از این هنرمندان برجای نمی ماند. روح الله خالقی در جلد اول سرگذشت موسیقی ایران که در سال ۱۳۳۳ به طبع می رسد و اساسا به تاریخ موسیقی ایران در سالهای پایانی دوره قاجار می پردازد، به غیر از امیرزاده خانم که- اثر ضبط شده ای از وی گزارش نشده است- تنها به ذکر چند نام از زنان موسیقی اشاره دارد. در جلد دوم همین کتاب که به مدرسه عالی موسیقی اختصاص دارد نیز منحصر و به تفصیل به روح انگیز پرداخته شده است.

چندماه پس از انتشار سرگذشت موسیقی ایران، جلد اول دیوان امیرجاهد انتشار می یابد. برغم توجه به موسیقی ایران در سالهای ۱۳۰۰ تا ۱۳۲۰ در مقالات گوناگون این کتاب و درج شعر و موسیقی بسیاری از آثار برجسته و مشهور این دوره، غفلتی متعمد نسبت به درج نام و فعالیت زنان هنرمندی چون قمرالملوک وزیری که با اجرای خویش این آثار را جاودانه و امیرجاهد را مشهور ساختند، مشاهده می شود. (نگاه کنید به: صفحه سنگی، ش ۴)

اگرچه در مطبوعات دهه های ۱۳۲۰ و ۱۳۳۰ و به ویژه در مطبوعات موسیقی این دوره، اخبار فراوانی از زنان موسیقی ایران وجود دارد که بر بخشهای عمده ای از آنها، نگاه و رویکرد ژورنالیستی روزمره حاکم است، اما همچنان ردپایی از بسیاری از زنان موسیقی فاصله سالهای ۱۳۰۰ تا ۱۳۲۰ پیدا نیست.

در تاریخ موسیقی ایران اثر حسن مشحون نیز توجه ویژه ای به زنان موسیقی ایران وجود ندارد اگرچه به این موضوع بیشتر و برجسته تر از کتاب سرگذشت موسیقی ایران پرداخته شده است. دکتر ساسان سپینتا در کتابهای چشم انداز موسیقی ایران و تاریخ تحول ضبط موسیقی در ایران، در ارائه فهرست آثار ضبط شده توسط برخی از کمپانی های صفحه پرکنی، اسامی بدیع و تازه ای از زنان

موسیقی را به نقل از کاتالوگ‌های کمپانی هیز ماسترز ویس و یا به نقل از برچسب صفحه های سنگی کمپانیهای کلمبیا، پاته و سودوا، درج می کند.
توکا ملکی در کتاب "زنان موسیقی ایران، از اسطوره تا امروز"، تلاش گسترده ای برای مراجعه به همه منابع مکتوب موجود معمول داشته و باب را برای بررسی‌های بعدی و بیشتر در احوال و آثار فهرست طویلی از زنان موسیقی ایران گشوده است.

در این مقاله فهرستی بلند از زنان موسیقی ایران که نامشان به عنوان خواننده، نوازنده، آهنگساز و ترانه‌سرا بر روی برچسب صفحه‌های سنگی مشاهده شده، گزارش می شود. اولین تاریخ ضبط توسط هر هنرمند بانضمام لیبل‌هایی که نام هنرمند مورد نظر بر روی آنها وجود دارد، در جدول ذیل آمده است. چنانچه اسامی گوناگون و شناخته شده ای برای یک هنرمند مثل ایران الدوله (ایران خانم، ایران خانم هلنی و ایران الدوله هلن) وجود دارد مورد ثبت قرار گرفته و برچسب مربوطه مشخص گردیده است. شاید بتوان ادعا کرد که مجموعه حاضر، کاملترین فهرستی باشد که تاکنون در این زمینه ارائه گردیده است که نه تنها قابل تکمیل بوده بلکه گام بزرگتر و اساسی‌تر، گردآوری اطلاعات کامل از احوال و آثار این چهره های هنری و زدودن غبار فراموشی تاریخی از تاثیر نقش هنری هریک از ایشان است. امید آنکه این مختصر مورد توجه اهل تحقیق واقع شده و در بررسی‌های اجتماعی و پژوهش‌های تاریخ معاصر موسیقی ایران مورد استفاده قرار گیرد.

فهرست الفبایی نام‌های یافت شده بر لیبل‌ها از این قرارند:

اولین ضبط(ش)	نام	شهرت	نام دیگر	نقش	لیبل صفحه ها
۱۳۳۴	آفت			خواننده	شهرزاد
۱۳۱۲	ا.	لازاریا		خواننده	کلمبیا
۱۳۰۶	اختر خانم			خواننده	هیز ماسترزویس
۱۳۰۷	اشرف السلطنه			خواننده	کلمبیا
۱۳۱۲	اعظم خانم			خواننده	کلمبیا
۱۲۹۱	افتخار			خواننده	گرامافون
۱۳۳۴	الهه			خواننده	موزیکال رکورد
۱۲۹۱	امجد			خواننده	گرامافون
۱۳۰۶	ایران الدوله		ایران خانم - ایران الدوله هلن	خواننده	پاته
۱۳۰۷	ایران الدوله هلن		ایران خانم - ایران الدوله	خواننده	کلمبیا
۱۳۰۶	ایران خانم		ایران الدوله - ایران الدوله هلن	خواننده	هیز ماسترزویس
۱۳۰۷	ایران خانم	صادقی		خواننده	کلمبیا
۱۳۱۲	ایران خانم	مطبوعی	فرح انگیز خانم - شهر آشوب خانم	خواننده	کلمبیا
۱۳۲۶	بتول	خرمی	فتانه - دلربا	خواننده	هیز ماسترزویس
۱۳۰۶	بتول خانم			ویلو نیست	پاته
۱۳۰۹	بلانش (مادام)			خواننده	بدافون
۱۳۰۷	بهبخت خانم			خواننده	کلمبیا
۱۳۲۶	پر خیده			خواننده	هیز ماسترزویس
۱۳۰۶	پروانه			خواننده	هیز ماسترزویس
۱۳۲۶	پروانه			خواننده	ادئون - شهرزاد
۱۳۳۵	پروین			خواننده	رویال
					هیز ماسترزویس - پارلوفون - ادئون -
۱۳۰۵	پری	آقابابف	ساتو - مادام پری	خواننده	سودوا - کلمبیا - موزیکال رکورد
۱۳۰۶	پریزاد		پری آقابابف	خواننده	پلیفون
					رویال - شهرزاد - ام. آر. سی (موزیکال
۱۳۳۳	پوران	شاپوری	بانو ناشناس	خواننده	رکورد)
۱۳۰۶	تاجماه خانم			خواننده	پاته
۱۳۰۷	توران خانم			خواننده	کلمبیا

اولین ضبط (ش)	نام	شهرت	نام دیگر	نقش	لیبل صفحه ها
۱۳۰۷	حشمت			خواننده	کلمبیا
۱۳۳۲	دلیر			خواننده	شهرزاد
۱۳۲۶	دلربا		بتول خرمی - فتانه	خواننده	هیز ماسترزویس
۱۳۲۵	دلکش		نیلوفر	خواننده	هیز ماسترزویس - نوای ایران - موزیکال رکورد - شهرزاد
۱۳۳۳	روح انگیز			خواننده	موزیکال رکورد - تبریز
۱۳۰۹	روح انگیز خانم			خواننده	بدافون - هیز ماسترزویس
۱۳۱۸	روحبخش		عزت خانم	خواننده	نعیم - کلمبیا - ادئون - رویال - موزیکال رکورد - شهرزاد
۱۲۹۱	زری			خواننده	گرامافون
۱۳۰۹	زهره خانم	عندلیب		خواننده	بدافون
۱۳۰۷	کوچک			خواننده	هیز ماسترزویس - پاته
۱۳۳۰	زهره			خواننده	موزیکال رکورد
	زینت الملوک				
۱۳۰۶	خانم			خواننده	پاته
۱۳۰۸	س.س.	کوورکیان	سیرانوش گورگیان	خواننده	هیز ماسترزویس
۱۳۱۲	س.س.	پناهی		خواننده	کلمبیا
۱۳۳۳	سارا خانم			خواننده	موزیکال رکورد - تبریز
۱۳۱۲	سکینه خانم			خواننده	کلمبیا
۱۳۳۱	سهیلا			خواننده	موزیکال رکورد
۱۳۰۹	سویرو	تفانایا		خواننده	بدافون
۱۳۰۷	سودابه خانم	شیرازی		خواننده	کلمبیا
۱۳۱۲	سوسن خانم			خواننده	کلمبیا
۱۳۲۶	سونیا	وارطانیان		خواننده	کلمبیا
۱۳۰۷	سیرانوش	ملکونیان		خواننده	کلمبیا
۱۳۲۶	ش. (بانو)		شمس	خواننده	ادئون
۱۳۳۵	شبابجی خانم		نقشی رادیویی از علی زرنندی	خواننده	شهرزاد
۱۳۲۶	شمس		بانو ش.	خواننده	ادئون - رویال
۱۳۰۶	شمسی خانم			خواننده	پلیفون

اولین ضبط (ش)	نام	شهرت	نام دیگر	نقش	لیبل صفحه ها
ایران خانم مطبوعی - فرح انگیز					
۱۳۱۲	شهر آشوب خانم		خانم	خواننده	کلمبیا
۱۳۳۳	شهین			خواننده	شهرزاد
۱۳۳۳	شیرین			خواننده	شهرزاد
۱۳۱۲	طلعت زمان خانم			خواننده	کلمبیا
۱۳۱۲	عزت خانم عصمت الملوک		روحبخش	خواننده	کلمبیا
۱۳۰۷	خانم			خواننده	هیز ماسترزویس
۱۳۳۳	غزال			خواننده	موزیکال رکورد
۱۳۲۶	فاطمه	زرگری		خواننده	هیز ماسترزویس
۱۳۲۶	فتانه		بتول خرمی - دلربا	خواننده	هیز ماسترزویس
۱۳۳۵	فتنه			خواننده	شهرزاد
۱۳۰۶	فخر الملوک خانم			خواننده	پاته - هیز ماسترزویس
۱۳۳۳	فرح			خواننده	موزیکال رکورد
۱۳۳۶	فرح	عافیت پور	فرح پناهی	خواننده	ضبط خصوصی هنرستان
	فرح	پناهی	فرح عافیت پور	خواننده	
ایران خانم مطبوعی - شهر آشوب					
۱۳۱۲	فرح انگیز خانم		خانم	خواننده	کلمبیا
۱۳۱۲	فرحی بخش خانم			خواننده	کلمبیا
۱۳۳۴	فریده			خواننده	رویال
۱۳۰۵	قمر الملوک	وزیری		خواننده	هیز ماسترزویس - پلیفون - پارلوفون - ادئون
۱۳۱۲	قمری خانم			خواننده	کلمبیا
۱۳۰۶	کاترین آ.	ستکانیان	ستکانیان	پیانیسست	پلیفون
۱۳۰۷	گلریز خانم			خواننده	هیز ماسترزویس
۱۳۱۲	لرتا	هایرا پتیان		خواننده	کلمبیا
۱۳۱۸	م.	ب.	ملکه برومند	خواننده	سودوا
۱۳۲۶	ماری			خواننده	ادئون
۱۳۲۹	ماری	منافی		خواننده	موزیکال رکورد
۱۳۰۹	ماهرخ خانم			خواننده	بدافون

اولین ضبط(ش)	نام	شهرت	نام دیگر	نقش	لیبل صفحه ها
۱۳۲۸	مرضیه			خواننده	موزیکال رکورد
۱۳۳۵	مریم	روحپرور		خواننده	شهرزاد
۱۳۱۸	ملکه برومند ملوک پروین		م. ب.	خواننده	ر.ک: م. ب.
۱۳۰۷	خانم			خواننده	هیزماسترزویس
هیزماسترزویس - پلیفون - پارلوفون - ادنون -					
۱۳۰۵	ملوک خانم	ضرابی	ملوک ضرابی	خواننده	سودوا - موزیکال رکورد - شهرزاد
۱۳۳۴	منیره	طه		ترانه سرا	شهرزاد
۱۳۰۷	مه لقا خانم			خواننده	کلمبیا
۱۳۰۷	مهرآفاق خانم	باقری		خواننده	کلمبیا
۱۳۳۴	مهرنوش			خواننده	شهرزاد
۱۳۳۳	مهوش			خواننده	موزیکال رکورد - شهرزاد
۱۳۰۹	مهین خانم			خواننده	بدافون
۱۳۳۰	مینا	ملکوتی		خواننده	رویال
۱۳۳۵	مینو			ترانه سرا	رویال
خواننده -					
۱۳۰۷	ناهید	نیکیبخت		نوازنده تار	کلمبیا
۱۳۲۸	ناهید	سرفراز		خواننده	شهرزاد
۱۳۳۲	نوا			خواننده	هیزماسترزویس
۱۳۰۸	نیراعظم	رومی		خواننده	هیزماسترزویس - پلیفون
۱۳۳۲	نیلوفر		دلکش	آهنگساز	موزیکال رکورد - شهرزاد
۱۳۳۴	هما			خواننده	شهرزاد
۱۳۳۴	یاسمین			خواننده	رویال - شهرزاد
مورولا					
۱۳۰۷	(میس)			پیانست	کلمبیا
جوردن					
۱۳۰۷	(مسز)		همسر مدیر مدرسه آمریکایی تهران (البرز بعدی)	رهبر ارکستر	کلمبیا
۱۳۱۲		گاسپاریان		خواننده	کلمبیا
۱۳۱۲		سپهری		خواننده	کلمبیا
۱۳۲۶		یوسف زاده		خواننده	هیزماسترزویس